

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

DVA KRÁLOVSKÉ PORTRÉTY
(JAN LUCEMBURSKÝ OČIMA HISTORIKA A BELETRISTY)
TWO ROYAL PORTRAITS
(JAN LUCEMBURSKÝ FROM THE HISTORY AND NOVEL
PERSPECTIVE)

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Anna Stejskalová

Autorka bakalářské práce: Dominika Marcelová
Dittrichova 2
120 00 Praha 2

ČJ-D
prezenční studium

Rok dokončení bakalářské práce: 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 8.4.2011

Dominika Marcelová

Poděkování

Za odborné vedení této práce patří můj velký dík PhDr. Anně Stejskalové.

OBSAH

ÚVOD.....	1
1. JAN LUCEMBURSKÝ POHLEDEM BELETRISTY	3
1.1. ŽIVOT A VÝZNAM ČESKÉHO KRÁLE JANA LUCEMBURSKÉHO	3
1.2. JAN LUCEMBURSKÝ V ČESKÉ HISTORIOGRAFII	11
1.2.1. JOSEF ŠUSTA: KRÁL CIZINEC	12
1.2.2. JIŘÍ SPĚVÁČEK: KRÁL DIPLOMAT	14
1.2.3. SOUČASNÝ VÝZKUM	17
2. JAN LUCEMBURSKÝ POHLEDEM BELETRISTY	18
2.1. OLDŘICH DANĚK: KRÁL UTÍKÁ Z BOJE	18
2.1.1. OSOBNOST AUTORA	18
2.1.2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA DÍLA	20
2.1.3. DAŇKŮV JAN LUCEMBURSKÝ	24
2.2. JAN ŠMÍD: VE ZNAMENÍ LVA.....	26
2.2.1. OSOBNOST AUTORA	26
2.2.2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA DÍLA	28
2.2.3. ŠMÍDŮV JAN LUCEMBURSKÝ	36
3. DANĚK, ŠMÍD – POKUS O SROVNÁNÍ.....	40
3.1. ROZDÍLY SLEDOVANÝCH TEXTŮ	40
3.2. K JAKÉMU ODBORNÉMU HODNOCENÍ JANOVI OSOBNOSTI BELETRISTÉ INKLINUJÍ?.....	42
4. HISTORICKÁ BELETRIE A ODBORNÁ HISTORICKÁ LITERATURA.....	43
4.1. HISTORICKÁ BELETRIE	43
4.2. HISTORICKÁ ODBORNÁ LITERATURA	47
4.3. POKUS O VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ROZDÍLŮ.....	48
ZÁVĚR.....	50

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	52
Primární literatura	52
Sekundární literatura.....	52
Články	54
Internetové zdroje	54
RESUMÉ.....	55
KLÍČOVÁ SLOVA.....	55
SUMMARY	56
KEYWORDS	56

ÚVOD

Přestože v lednu tohoto roku uplynulo neuvěřitelných sedm set let od korunovace Jana Lucemburského českým králem, je naše historiografie dodnes v hodnocení tohoto významného panovníka rozpolcená. Na jedné straně stojí obraz Jana Lucemburského jako bytostného dobrodruha, lehkomyšlníka, pijáka a „krále cizince“, který příliš nedbal o domácí záležitosti a do země se vracel pouze za účelem výběru financí pro svou evropskou politiku, na té druhé Jan Lucemburský jako skvělý válečník, obratný diplomat evropského formátu, ideál středověkého rytířstva a panovník, který položil základy budoucím domácím i zahraničním úspěchům svého syna Karla IV. Tato dvě kontrastní hodnocení jeho osobnosti se promítla také do české beletristické tvorby 20. století.

Takto rozporuplně hodnocená osobnost nutně vyvolává zájem nejen v řadách profesionálních historiků a historických beletristů, ale také u nejednoho studenta české literatury a dějepisu, stejně jako je tomu v mém případě.

Cílem mé bakalářské práce je ukázat, jak autoři vybraných děl historické prózy charakterizovali Jana Lucemburského, k jakému odbornému hodnocení jeho osobnosti se přitom přiklonili a jaká jsou specifika jejich textů. Neméně důležitým úkolem bude pokus o vymezení rozdílů mezi historickou odbornou literaturou a historickou beletrií v obecné rovině.

Pro tuto práci bylo užito metody obsahové a kompoziční analýzy textu, dále metody popisné, výkladové a srovnávací.

Bakalářská práce je rozčleněna do čtyř kapitol. První kapitolu *Jan Lucemburský očima historika* tvoří životopisný medailon Jana

Lucemburského a krátká charakteristika vybraných děl české historiografie věnovaných tomuto významnému panovníkovi. I když se tato práce zaměřuje především na králův vztah k českému prostředí, do medailonu jsem zařadila všechny zásadní momenty Janova života mající přímý vliv na formování jeho osobnosti, tedy nejen události domácí, ale i ty zahraniční, bez nichž by nám chyběl důležitý díl mozaiky k sestavení jeho komplexního obrazu. Z odborné literatury jsou sledovány práce historika Josefa Šusty *Král cizinec* (1939) a práce *Král diplomat* (1982) historika Jiřího Spěváčka.

Druhá kapitola *Jan Lucemburský očima beletristy* se věnuje historickým románům *Král utíká z boje* (1967) Oldřicha Daňka a *Ve znamení lva* (1989) Jana Šmída. Sleduje nejen základní charakteristiku těchto textů, ale také obraz Jana Lucemburského, jak jej tyto dva spisovatelé vytvořili ve svých dílech.

Následující kapitola se pokusí mezi těmito dvěma romány nalézt hlavní rozdíly, ale především zodpovědět otázku, k jakému odbornému hodnocení Janovy osoby autoři inklinují.

Jak je uvedeno výše, jednou z hlavních priorit této práce je i pokus o vymezení rozdílů mezi historickou odbornou literaturou a historickou beletrií v obecné rovině. Tomuto úkolu je tedy věnována závěrečná čtvrtá kapitola.

1. JAN LUCEMBURSKÝ POHLEDEM BELETRISTY

1.1. ŽIVOT A VÝZNAM ČESKÉHO KRÁLE JANA LUCEMBURSKÉHO

Psal se 5. červen roku 1288, když došlo k bitvě u Worringen, jedné z nejkrvavějších bitev evropského středověku předcházel spor o nárok na limburské dědictví. O ně se hlásili brabanští vévodové i lucemburský hrabě Jindřich III. Vítězem bitvy se stal bratr francouzské královny, brabantský vévoda Jan. Následný mír mezi nepřátelým Lucemburskem a Brabantskem měl zajistit sňatek Janovy dcery Markéty s novým lucemburským hrabětem Jindřichem IV., nejstarším synem padlého Jindřicha III. Z tohoto svazku se 10. srpna roku 1296 jako prvorozené dítě narodil Jan Lucemburský, ve světě známý spíše jako Jan Český.

Jan strávil své mládí v Paříži. Stejně jako jeho otec byl vychováván na francouzském královském dvoře, kde se mu dostalo patřičného vzdělání i rytířského výcviku.

Nečekaný obrat v Janově dosavadním životě přinesl rok 1308, kdy byl zavražděn Albrecht Habsburský. K překvapení celé tehdejší Evropy byl novým římským králem zvolen Janův otec jako Jindřich VII. Krátce nato byl Jan ze dvora francouzského krále Filipa IV. Sličného povolán domů a Jindřich VII. se v jeho prospěch vzdal titulů hrabě lucemburský, hrabě v Laroche a markrabě v Arlonu.

V téže době v českém království vrcholila vnitřní krize způsobená i vyměněním domácího vládnoucího rodu Přemyslovců. Královská koruna po násilné smrti Václava III. vystřídala v krátké době několik majitelů. Po Jindřichovi Korutanském připadla Rudolfovi I. Habsburskému,

po jehož smrti se opět vrátila na hlavu Jindřicha Korutanského. Ten ale nebyl schopen zajistit v zemi pořádek a za jeho slabé vlády upadly české země do hluboké zkázy. Tehdy se v okruhu významných členů (hlavně opatů) cisterciáckého řádu zrodila myšlenka uznat za dědičku českého trůnu Elišku Přemyslovnu, nabídnout její ruku synovi nově zvoleného římského krále, neschopného Jindřicha Korutanského sesadit a novým králem pak zvolit Jana Lucemburského. V roce 1309 se proto opati klášterů na Zbraslavi a v Sedleci vydali za Jindřichem VII. s nabídkou české koruny pro jeho syna Jana. Jindřich si uvědomoval důležitost získání českého království i kurfiřtského hlasu pro svůj rod, přestože zpočátku svého jediného syna nechtěl poslat do země, o které se šířily pověsti, že zde zabijí vlastní krále. Obával se také, že si Češi vybrali právě Jana pro jeho nízký věk, proto se pokusil nabídnout za Jana svého mladšího bratra Walrama. Česká politická reprezentace ale zůstala neoblomná. Bylo by nespravedlivé ji obviňovat za to, že trvala na mladém Janovi jen proto, aby mohla vládnout sama. Walrama museli odmítnout hlavně proto, že jeho zvolením by se české království stalo tzv. sekundogeniturou, což bylo z prestižních důvodů nepřijatelné. Jindřich VII. nakonec svolil k vyslání syna Jana do Čech. V červenci roku 1310 říšský sněm sesadil z českého trůnu Jindřicha Korutanského a už 1. září téhož roku se konala velkolepá svatba ve Špýru. Krátce poté Jindřich z titulu římského krále udělil Janovi Čechy v léno. Na cestě do nové vlasti ho však doprovodit nemohl, neboť on sám se chystal na riskantní výpravu do Říma za účelem získání císařské hodnosti. Vyslal tedy se synem alespoň dva zkušené rádce znalé českého prostředí, přední evropské diplomaty té doby, Petra z Aspeltu a Bertholda z Hennebergu.

Na podzim překročil české hranice společně s manželkou Eliškou Přemyslovnou Jan Lucemburský. V prosinci stanul se svým vojskem před Prahou, stále obsazenou sesazeným králem Jindřichem Koutanským

a oddíly míšeňského markraběte Fridricha Kulhavého. Ve chvíli, kdy situace nevypadala pro Jana vůbec dobře, se Eliščiným pražským stoupencům podařilo otevřít městské brány zevnitř. Jan se snažil ze všech sil zabránit následnému rabování a boji uvnitř města projíždějíc ulicemi a vyzývající k míru. Krátce poté uprchl Jindřich Korutanský ze země.

V neděli 7. února 1311 byli v bazilice sv. Víta Jan Lucemburský s Eliškou Přemyslovnou arcibiskupem Petrem z Aspeltu slavnostně korunováni. Korunovaci předcházela smlouva se šlechtickými obcemi Čech a Moravy, které žádaly od krále písemné potvrzení svého postavení. Smlouva přesně vymezovala výběr všeobecné berně a vojenskou povinnost šlechty mimo hranice státu, zavazovala k neobsazování českých úřadů cizinci, garantovala nezdanitelnost šlechtických statků a omezení královské odúmrtní. Inaugurační diplomy vstoupily v Čechách v platnost již v roce 1310, zatímco pro Moravu platil samostatný diplom vydaný 18. června 1311 v Brně. Podobné závazky šlechtě už snad vydal i Rudolf I. Habsburský.¹ Mladý Jan Lucemburský projevil značnou míru rozvahy a obezřetnosti, když listiny schválil jen v nezbytně nutné podobě, o čemž svědčí dvě verze vyhotovení zachované v opisech. „*Z nich verze A zachycuje zřejmě návrh šlechty pro Čechy i Moravu a verze B její omezení dvorem, platné pro Čechy.*“²

První léta vlády se Janovi podařilo relativně stabilizovat neutěšenou situaci v zemi. Značnou komplikaci ale přinesla náhlá smrt jeho otce Jindřicha VII. v srpnu roku 1313, neboť od jeho úspěchů v říši se odvíjelo Janovo postavení v českém království. Ačkoliv byl úmrtím otce zdrcen, neprodleně vyvinul obrovskou diplomatickou aktivitu směřující k získání

---

¹ VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny země koruny české. Svazek III.* 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2002. s. 485

² VANÍČEK, Vratislav, et al. *Kronika Českých zemí 2 : 1250-1470 Přemyslovci, Lucemburkové, doba husitská.* vyd. 3. Praha : Fortuna Libri, 2008. s. 153

říšské koruny pro svou osobu. Vzhledem k jeho nízkému věku a pro říšská knížata snad až příliš horlivé politice jeho zesnulého otce, nebyly Janovy šance už od počátku vysoké. Stále znatelnější převahu nad ním získával Fridrich Sličný. Petr z Aspeltu si dobře uvědomoval nebezpečí ztráty Českého království za předpokladu vítězství habsburského kandidáta, proto Janovu kandidaturu stáhl a podporu nabídl ctižádostivému bavorskému vévodovi Ludvíkovi Wittelsbachovi, který se v případě úspěchu zavázal uznat Jana českým i polským králem a zastavit mu Chebsko. 20. října roku 1314 byl Ludvík Wittelsbach, v české historiografii známý spíše jako Ludvík Bavor, zvolen římským králem. Habsburská strana ale uznala za českého krále sesazeného Jindřicha Korutanského a jeho kurfiřtským hlasem byl římským králem zvolen i Fridrich Sličný. V říše se pomalu schylovalo k vojenskému střetnutí. Za těchto okolností musel Jan Lucemburský stále častěji pobývat mimo Čechy, aby diplomaticky i vojensky podporoval Ludvíka Bavora.

Situace v Čechách se zatím značně zkomplikovala. Nejprve si šlechta v duchu Inauguračních diplomů vynutila na králi propuštění cizinců z českých úřadů, poté naplno propukl spor mezi skupinou šlechticů shromážděnou kolem Jindřicha z Lipé a skupinou kolem Viléma Zajíce z Valdeka podporovanou samotnou Eliškou Přemyslovnou. Byla to právě královna, znepokojena sílícím vlivem nejvyššího podkomořího země, kdo podnítil zatčení Jindřicha z Lipé pro údajné okrádání královské kutnohorské urbury, za což byl bezmála rok vězněn na hradě Týřově. Zatčení tohoto významného šlechtice vyvolalo obrovskou vlnu nevole v řadách jeho stoupců. Králi se dlouho nedařilo uklidnit poměry v zemi, proto se obrátil s žádostí o vojenskou pomoc do říše. Porýnští kurfiřti z obavy, aby české panstvo opět nepřešlo do habsburského tábora a wittelsbašská strana tak nepřišla o svého nejsilnějšího spojence, skutečně přispěchali do Čech s cílem

zprostředkovat smíření obou zneprátených stran. V dubnu roku 1316 byl Jindřich z Lipé propuštěn na svobodu, a přestože nedosáhl navrácení podkomořského úřadu, jeho faktická moc v zemi ještě posílila. Krátce nato - po narození svého prvního syna - přenechal Jan Lucemburský království ve správě Petra z Aspeltu a odjel ze země. Netrvalo dlouho a v Čechách znovu propukly spory se šlechtou, které hrdá Přemyslovna „*Eliška nedokázala čelit a její zmatečné jednání nakonec přimělo k odchodu z Čech i Petra z Aspeltu.*“³ Po jeho odchodu se již tak vyhrocená situace v zemi ještě více zkomplikovala. „*Nevyhlášená válka dvou skupin panstva, vedených po odvetě toužícím Jindřichem z Lipé a na druhé straně jeho věčným rivalem Vilémem Zajícem, byla ještě stupňována vášnivou královnou Eliškou, zaslepenou nenávisť k Jindřichu z Lipé a k jeho družce Alžbětě Rejčce a prosazující již nerealistický princip úplné nadřazenosti královské moci.*“⁴ Poté, co královna odmítla zprostředkování míru, odjela i s dětmi z Prahy na bezpečný Locket, odkud žádala Jana o pomoc. Ten skutečně v listopadu 1317 přijel s několika stovkami těžkooděnců do Čech, ale svým neuváženým jednáním proti sobě popudil dosud neutrální příslušníky české politické reprezentace, kteří se přidali na stranu Jindřicha z Lipé. Tato skupina dokonce neváhala uzavřít spojenectví s Habsburky, proto musel Jan Lucemburský požádat o pomoc samotného římského krále Ludvíka Bavora. Jeho zásluhou byl v dubnu roku 1318 do Domažlic svolán zemský sněm a na něm král vyhlásil zemský mír, potvrdil většinu požadavků šlechtické opozice a Jindřichu z Lipé navrátil všechny ztracené úřady. Domažlické úmluvy ve své podstatě vedly k vytvoření dualistického systému mezi králem a šlechtou a potvrzení hegemonie českého panstva.

---

³ BOBKOVÁ, Lenka. *Jan Lucemburský*. In RYANTOVÁ, Marie; VOREL, Petr. *Čeští králové*. vyd. 1. Praha a Litomyšl : Paseka, 2008. s. 174

⁴ VANÍČEK, Vratislav, et al. *Kronika Českých zemí 2 : 1250-1470 Přemyslovci, Lucemburkové, doba husitská*. vyd. 3. Praha : Fortuna Libri, 2008. s. 157

Poté se situace v Čechách uklidnila natolik, že se král dokonce začal sbližovat s bývalou opozicí, což vedlo k odcizení mezi ním a Eliškou Přemyslovnou, již vyčítal, že ho do souboje se šlechtou vehnala. Spor mezi královskými manželi vyvrcholil v lednu roku 1319, když Jan po delší nepřítomnosti v Čechách oblehl hrad Loket, kam se zatím uchýlila Eliška se svými dětmi. Pro podezření z plánovaného spiknutí jí byl odebrán z péče teprve tříletý princ Václav, kterého údajně hodlala dosadit na královský stolec a vládnout za něj místo svého manžela. Ještě v létě téhož roku podpořila královna nezdařenou vzpuru staroměstského patriciátu proti králi. Poté byla z politického života definitivně vyloučena. Rodnou zemi nakonec opustila a uchýlila se k bavorskému dvoru, kam se zatím provdala její a Janova nejstarší dcera Markéta. Začátkem roku 1320 král přenechal české záležitosti Jindřichu z Lipé a zemi opět opustil. Bohaté Čechy pak už většinou navštěvoval jen za účelem získání finančních prostředků pro svou evropskou politiku.

Velký vojenský úspěch českému králi přinesla účast v bitvě Mühldorfu, která roku 1322 ukončila dlouhé období dvojvládní v říši. Janovi přinesla pověst skvělého vojevůdce evropského formátu. V následujících letech dokázal Jan Lucemburský, který pouhý týden před mühldorfským vítězstvím dosáhl uzavření sňatku své mladší sestry Marie s novým francouzským králem Karlem IV. Sličným, což ho znovu přiblížilo k tradiční profrancouzské politice, využít svých diplomatických schopností a z nastalého konfliktu vytěžit „výhodnou roli téměř neutrálního arbitra.“⁵ Profrancouzskou orientaci posílil v roce 1323, kdy svěřil svého prvorozeného syna Václava

---

⁵ ŠAROCHOVÁ, Gabriela. *České země v evropských dějinách. Díl 1.* 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2006. s. 300

v „*duchu lucemburské rodinné politiky do výchovy k francouzskému dvoru*“⁶, kde byl zasnouben s Blankou z Valois.

Vedle evropské politiky se Jan Lucemburský věnoval také teritoriálnímu rozšíření svých území. Po vymření braniborských Askánců připojil k českým zemím nejprve Budyšínsko, později se mu podařilo získat i zbylé Zhořelecko. V průběhu let 1327-1335 obnovil lenní svrchovanost ve většině slezských knížectví. K potvrzení tohoto stavu a právnímu urovnání česko - polských vztahů došlo v Trenčíně roku 1335. Jan Lucemburský se zde vzdal titulu polského krále, který zdědil po Václavu III., výměnou za uznání svrchovanosti českého krále nad Slezskem. Ve snaze rozšířit lucemburské državy také o Korutany a Tyrolsko, neváhal oženit svého druhorozeného syna Jana Jindřicha s Markétou Maultasch, dědičkou svého bývalého soka Jindřicha Korutanského. Při této příležitosti se Jindřich konečně oficiálně vzdal titulu českého krále. Snahy o získání tohoto území ale nakonec vyšly naprázdno. Na začátku 30. let upřel Jan svůj zrak do Itálie, ale ani zde se mu příliš nevedlo. Jediným úspěchem bylo dočasné získání několika bohatých severoitalských měst.

Roku 1333 se bez otcova vědomí do Čech vrátil mladý kralevic Karel, který získával stále větší oblibu. Když se to Jan dozvěděl, udělil synovi dodatečně titul markrabě moravský a Karel se ujal správy země. Vztahy mezi otcem a synem v té době však nebyly úplně ideální. Toto období proto bývá označováno jako „lucemburské dvojvládí“. Teprve na zemském sněmu v roce 1341 byl Karel oficiálně přijat za budoucího českého krále. Následujícího roku byl novým papežem zvolen Kliment VI., který byl iniciátorem změny na říšském trůnu. Na místo arogantního Ludvíka Bavora se chystal dosadit Karla Lucemburského. Zvýšení prestiže českého

---

⁶ Tamtéž

kandidáta hodlal docílit i povýšením pražského biskupství na arcibiskupství. K tomu došlo v dubnu roku 1344 během návštěvy Jana Lucemburského se synem Karlem v Avignonu. Volba nového římského krále se uskutečnila v červenci roku 1346. Český král při ní odevzdal kurfiřtský hlas svému synovi Karlovi, který z této volby vyšel vítězně.

Svá poslední léta před bitvou u Kresčaku strávil již zcela slepý Jan Lucemburský v rodné zemi po boku své druhé ženy Beatrix Bourbonkové. Původně snad zamýšlel usadit se s ní natrvalo v Praze, čemuž by nasvědčoval fakt, že na Pražském hradě nechal vystavět nový královský palác a svého nejmladšího syna pojmenoval po českém zemském patronovi Václav. Čechy nejprve opustila královna, kterou do Lucemburska zanedlouho následoval i samotný Jan. Krátce poté, co oslavil padesáté narozeniny, došlo mezi zneprátelenou Anglií a Francií k osudné bitvě u Kresčaku. O jeho hrdinské smrti už bylo napsáno mnohé, faktem však zůstává, že ani úplná slepota nedokázala zabránit tomu, aby Jan Lucemburský nedodržel slovo dané francouzskému králi a nevrhl se vstříc nepříteli. Jeho smrtí Evropa přišla o svého posledního rytíře.

1.2. JAN LUCEMBURSKÝ V ČESKÉ HISTORIOGRAFII

Motto: „Lidé, kteří mají v oblibě historické romány o životě velkých osobností, se někdy mylně domnívají, že líčení z pera profesionálních historiků je méně přitažlivé pro zdánlivě přílišnou odbornost, lpění na historických pramenech a tím i domnělý nedostatek vzrušujících situací a zápletek. A přece, co může být napínavější a dramatictější, než pravdivé podání věrného obrazu o životě a díle vládce, žijícího v převratné epoše dávné minulosti, zahalené často do tajuplného příšeří podivuhodných příběhů a poutavých událostí. Neboť je to především a právě život sám, který obvykle dává velkým historickým osobnostem prožít až neuvěřitelně pestré okamžiky, mnohdy předstihující románové, vykonstruované vyprávění.“⁷

Pohled na tohoto významného českého panovníka není v našem prostředí dodnes jednotný, a to dokonce ani v řadách historiků. V české historiografii dokonce existuje určité napětí mezi názorem, zda na Jana Lucemburského nahlížet jako na krále cizince, za jehož vlády vinou jeho časté nepřítomnosti v našich zemích království trpělo a zůstalo prakticky napospas svému osudu, nebo prozíravého diplomata evropského formátu, který nejenže rozšířil svrchované území České koruny, ale svou vládou položil i základy pro budoucí úspěchy svého syna Karla IV.

Nejzásadnější práce české historiografie 20. století věnující se osobě Jana Lucemburského jsou monografie historiků Josefa Šusty a Jiřího Spěváčka, které již svými názvy *Král cizinec* a *Král diplomat* odkazují, k jakému hodnocení Janovy osoby autoři spíše inklinují.

---

⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat*. 1. vyd. Praha : Panorama, 1982. s. 7

1.2.1. JOSEF ŠUSTA: KRÁL CIZINEC

Starší dílo Josefa Šusty *Král cizinec* z roku 1939 vzniklo jako druhý svazek tetralogie *České dějiny*, kterou tvoří svazky: *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví* z roku 1935, již výše zmíněný *Král cizinec*, *Karel IV: Otec a syn* z roku 1948 a posmrtně vydaný *Karel IV: Za císařskou korunou*. *Král cizinec* zahrnuje období od počátku Janovy vlády, kterému předchází popis domácích poměrů, až do návratu jeho syna Karla IV. do Čech. Při psaní této práce autor vyšel ze svého staršího díla *Počátky lucemburské* z roku 1919.

Šusta obraz Jana Lucemburského podrobuje konfrontaci především s obrazem královny manželky Elišky Přemyslovny a nejvyššího podkomořího země Jindřicha z Lipé. Za politickými neúspěchy z počátku Janovy vlády vidí Šusta nejen ambiciózní českou šlechtu, ale především vliv neústupné královny, která „*vzala tento boj na sebe, jeho dosah a význam mnohem hlouběji pochopujíc, než její věkem mladší a zálibami příliš roztěkaný manžel*“⁸ a která také prosazovala ve své době již zcela nereálný model vlády z časů posledních Přemyslovců. Právě v souvislosti s Janovými neúspěchy během prvního desetiletí jeho vlády, autor vyvrací Janovo „*domnělé politické nadání a vrozenou obratnost státnickou*“⁹, jejichž konkrétním projevem se mimo jiné stalo i územní rozšíření státu.

Stejně jako ostatní historikové vidí Šusta jako důležitý mezník v životě Jana Lucemburského rok 1322, kdy došlo nejen k pověstné bitvě

---

⁸ ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec*. Díl 2. Část 2. Praha : Laichter, 1939, s. IX

⁹ Tamtéž, s. 225

u Mühldorfu, ale také k jeho definitivnímu odklonu od českého prostředí a ke vstupu do světa evropské diplomacie.

Závěr Šustovy monografie je věnován Janově italské politice, na jejímž pozadí autor staví Janův obraz do kontrastu s mravně silnější osobností jeho syna Karla IV.

Pro Josefa Šustu, který tohoto českého krále nahlíží především z české perspektivy, je Jan Lucemburský člověkem výbušným, neklidným, impulsivním, nestálým, hnaným vnitřním neklidem a věčně toužícím po obdivu a dobrodružství. Některé jeho atributy považuje autor za vrozené, jiné naopak spravedlivě hodnotí jako výsledek determinace českým prostředím. Jeho celkový obraz přesto vyznívá spíše negativně. Místy se dokonce z této monografie může zdát, jakoby Janovi některé jeho úspěchy spadly do klína jen jaksi náhodou a pouhým řízením osudu bez jeho vlastního přičinění. Autorovi zůstává Jan „králem cizincem“, což plně koresponduje s názvem tohoto díla. Pomineme-li Janovu častou nepřítomnost v zemi a soustředíme se na výraz „cizinec“ pouze v tom smyslu, že české prostředí Jana nikdy plně nepřijalo za svého a ani on k takovému prostředí zákonitě nemohl zvláště přilnout, zůstává otázkou, do jaké míry mohl v tomto, pro naše dějiny přelomovém, období cizincem nebýt, neboť za tehdejší situace v Čechách by po vymření domácího vládnoucího rodu byl patrně za „krále cizince“ považován kterýkoliv jiný panovník usednuvší na uprázdněný přemyslovský trůn.

1.2.2. JIŘÍ SPĚVÁČEK: KRÁL DIPLOMAT

Snaha o spravedlivější vidění Jana Lucemburského v kontextu evropských dějin a překonání negativně zatížené starší práce Josefa Šusty vedla o více než čtyřicet let později historika Jiřího Spěváčka k napsání práce *Král diplomat*. Tento autor se kromě Jana Lucemburského věnoval i dalším příslušníkům lucemburského rodu. Již v roce 1980 vyšla práce *Karel IV.: Život a dílo*, a v roce 1982 výše zmíněný *Král diplomat*. Na tuto práci navazuje *Václav IV.* z roku 1986. Text *Krále diplomata* později autor ještě upravil, rozšířil a opatřil poznámkovým aparátem, který, bohužel, původní verze z roku 1982 postrádala, a v roce 1994 jej vydal pod názvem *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*.

Svému generačně staršímu kolegovi Josefu Šustovi autor vytýká především „*nedostatečné zpracování příčin, jež vedly k nástupu lucemburské dynastie na český trůn*“¹⁰ a „*zjednodušené mínění, že příchod Jana Lucemburského do Čech byl jen dílem několika bystrých domácích diplomatů*“¹¹.

V úvodu knihy se autor zaměřuje na vylíčení nejdůležitějším evropských událostí dané doby se zvláštním důrazem na francouzské prostředí, neboť Spěváček na rozdíl od Šusty vnímá lucemburskou provázanost s francouzským panovnickým dvorem a Lucemburky jako odchovance francouzského životního stylu. Značnou pozornost věnuje historii dynastie Lucemburků a poměrům, ze kterých pozdější český král vzešel.

---

¹⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat*. 1. vyd. Praha : Panorama, 1982. s. 7, ostatní citace pocházejí ze stejné publikace

¹¹ Tamtéž, s. 8

Komplikované postavení Jana Lucemburského v Českém království v době jeho příchodu do země bylo podle autora do značné míry ovlivněno skutečností, že „jeho moc postrádala v dané situaci hospodářskou a finanční základnu, královské hrady, statky a zdroje peněz“¹², které byly v rukou šlechtické oligarchie. Janův rázný postup proti Jindřichovi z Lipé autor nedává za vinu pouze neústupné Elišce Přemyslovně, ale příčinu vidí i v mocenské izolaci českého krále a systematickém olupování o vlastní královské finance. Jako politicky neprozíravé hodnotí jeho rozhodnutí svěřit správu země do rukou Petra z Aspeltu v situaci, kdy Češi dali dostatečně najevo, že si nepřejí, aby zemské úřady zastávali cizinci. Naopak velice kladně hodnotí Janův realistický přístup ke snahám o mocenský kompromis s představiteli šlechtické obce, když už bylo navýsost jasné, že model prosazovaný královnou Eliškou Přemyslovnou je vzhledem k historickému a společenskému vývoji neuskutečnitelný.

Důkaz Janovy politické prozíravosti a uvážené koncepce vlády spatřuje autor i v jeho „italském dobrodružství“. Získaná italská území totiž mohla Janovi sloužit jako výchozí bod k získání císařského titulu pro sebe či jeho potomka.

Velký přelom v Janově dosavadním životě podle Spěváčka znamenala postupující slepota, která ho sblížila s prvorozeným synem Karlem, přičemž autor nezastírá, že mezi oběma Lucemburky nepanovaly vždy vpravdě rodinné vztahy.

Janovy vlastnosti byly podle autora utvářeny především rodovým prostředím, i když z konfliktu s českou šlechtou dokázal Jan vytěžit politickou obratnost a prozíravost, které poté bohatě využil na poli evropské diplomacie.

---

¹² Tamtéž, s. 60

Co se týče jeho negativních charakterových vlastností, nebál se Spěváček popsat Jana Lucemburského jako prchlivého, prudkého a skeptického člověka. Jeho dílo ovšem podává ucelenější obraz králova života v kontextu všech událostí, které měly vliv na formování jeho osobnosti.

1.2.3. SOUČASNÝ VÝZKUM

Abychom se neomezili pouze na tyto nejvýznamnější monografie 20. století o českém králi Janu Lucemburském, je třeba připomenout, že i v současné době vzniká celá řada kvalitních odborných prací souvisejících s touto významnou osobností. Za všechny jmenujme alespoň publikaci *Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský: Sňatek z rozumu* historičky Gabriely V. Šárochové z roku 2002. Čtenáři je netrpělivě očekávána i publikace *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy* z Nakladatelství lidové noviny navazující na titul *Přemyslovci: Budování českého státu*, která by se na knižních pultech měla objevit v říjnu roku 2012.

2. JAN LUCEMBURSKÝ POHLEDEM BELETRISTY

2.1. OLDŘICH DANĚK: KRÁL UTÍKÁ Z BOJE

2.1.1. OSOBNOST AUTORA

Motto: „Nebyl autorem velkých dramatických konfliktů, zabýval se spíš obyčejným člověkem, jeho údělem v dějinách často na pozadí mezních historických událostí.“¹³

Oldřich Daněk se narodil 16. ledna roku 1927 v dělnické rodině v Ostravě. Studoval na ostravském reálném gymnáziu, ale ještě během studií byl totálně nasazený, takže maturoval až o rok později než by byl původně měl. V roce 1946 začal studovat herectví u Karla Högera a Ladislava Peška a režii u Jindřicha Honzla na pražské Divadelní akademii múzických umění. Studium herectví dokončil v roce 1950, režii rok poté.

Už po maturitě Daněk působil jako herec v dnešním ostravském divadle Petra Bezruče a později - ještě před absolvováním vysoké školy - začal pracovat jako režisér v Krajském oblastním divadle v Hradci Králové. Roku 1954 se stal uměleckým šéfem činohry libereckého Divadla F.X. Šaldy, kde se uplatnil i jako režisér. Počínaje rokem 1956 se stává pracovníkem Filmového studia Barrandov. Pracuje jako externí scénárista, později dramaturg a nakonec režisér. Přestože se stal v roce 1973 spisovatelem z povolání, stále se příležitostně vracel k filmové i televizní režii. V posledních letech svého života spolupracoval s Divadlem na Vinohradech.

---

¹³ ZBOŘILOVÁ, Libuše. *Oldřich Daněk byl velký dramatik*. Rovnost, 2000, roč. 10, č. 210, 8.9., s. 13

Daněk byl autor velice všestranný, avšak nejvíce se realizoval jako dramatik. Už za studií DAMU debutoval dramatickým dílem *Večerní fronta*, poprvé uvedeným ve studentském cvičném divadle Disk. Spolupracoval také se smíchovským Realistickým divadlem (dnešní Švandovo), kde byla uvedena jedna z jeho nejznámějších her *Válka vypukne po přestávce*. Jeho hry se vyznačují výrazným smyslem pro etické otázky a schopností individuální charakteristiky postav¹⁴. Daněk natočil i několik filmů podle vlastních scénářů. Od mládí se také věnoval tvorbě rozhlasových her. Během studií na reálném gymnáziu spolupracoval jako herec s ostravskou pobočkou Československého rozhlasu. Mimo to pravidelně publikoval stati převážně se zabývající divadlem v časopisech *Nástup*, *Divadlo*, *Host do domu* a *Literární listy*.

Jako prozaik se Daněk poprvé představil v roce 1967 historickou prózou nazvanou *Král utíká z boje* o počátcích vlády Jana Lucemburského v Čechách. Prostřednictvím Janovy postavy si autor položil „otázku úlohy osobnosti v dějinách a otázku jednotlivcových možností dějiny tvořit“¹⁵. V sedmdesátých letech vznikly další historické prózy *Král bez přilby* (1971) a *Vražda v Olomouci* (1972) o posledních letech vlády Přemyslovců, které tvoří s předchozím románem volnou trilogii.

Oldřich Daněk zemřel 3. září roku 2000 v Praze.

---

¹⁴ HEMELÍKOVÁ, Blanka. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2006 [cit. 2011-03-21]. Jan Šmíd. Dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=876>>.

¹⁵ ZÍTKOVÁ, Irena. *Hledání v historické próze*. Mladá fronta, 1972, roč. 28, č. 24, 29.1., s. 4

2.1.2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA DÍLA

Historickým románem *Král utíká z boje* nesoucím podtitul *Příběh o toulavém králi z dob, kdy se ještě netoulal* vstoupil původně autor-dramatik v roce 1967 na pole prozaické tvorby. V této době se při studiu podkladů pro svůj román v podstatě mohl opřít pouze o odbornou práci historika Josefa Šusty *Král cizinec*, která sice dalece překonala odbornou literaturu věnovanou Janu Lucemburskému z 19. století, ale zdaleka nedosahuje kvalit o mnoho let později vydaného Spěváčkova *Krále diplomata*.

Oldřich Daněk se nikterak nesnažil beletrizovat historii a rehabilitovat obraz Jana Lucemburského v českém prostředí, ale primárně mu šlo především o zobrazení hodnot lidství, které zůstávají neměnné bez ohledu na konkrétní dobu a o zobrazení neslučitelnosti lidských ideálů s mocenskými ambicemi jedince.

Již titul této knihy, kterým autor záměrně popírá nejznámější výrok vztahující se k osobě českého krále Jana Lucemburského, dává tušit, že Oldřich Daněk odmítá absolutizaci „historických pravd“. Čtenáři nezastírá ani fakt, že jeho pohled na historii je ryze subjektivní záležitostí. Fiktivnost díla ještě záměrně zdůrazňuje dialogy uváděnými opakujícími se formulami „*mohli mít tento rozhovor, mohli hudoivat, snad tohle si mohli říci, atp.*“ Veškeré zobrazované události jsou tedy jen jednou verzí historické pravdy, proto autor s historickými fakty nakládá velice volně, což ostatně sám přiznává v autorském doslovu, ze kterého ale vyplývá, že se od nich odchýlil jen nepodstatných podrobnostech.

Román sleduje prvních deset let vlády českého krále Jana Lucemburského, které jsou vymezeny dobou jeho svatby s Eliškou Přemyslovnou a jeho definitivním odchodem z Českého království. Text je

rozčleněn do tří samostatných tematických částí, které tvoří kapitoly: *Dobytí Prahy*, *Dvě královny* a *Počátek toulek*. První kapitola zachycuje příchod mladého krále do země a následné dobývání Prahy, další kapitola odebrání podkomořského úřadu Jindřichovi z Lipé a poslední z nich roztržku Jana Lucemburského s Eliškou Přemyslovnou a jeho odchod z Českého království. V závěru knihy je zařazen doslov autora.

V Daňkově románu se s postavou mladého Jana Lucemburského setkáváme poprvé ve Špýru na jeho svatbě s Eliškou Přemyslovnou, odkud královští novomanželé zamířili rovnou do Čech, aby získali Prahu, kterou dosud držel sesazený český král Jindřich Korutanský. Popis tvrdého boje o hlavní město autor záměrně zlehčuje líčením komických událostí, například popisem měšťanského rozhodnutí zorganizovat vzpouru uvnitř města a bojovat za svého nového krále a jeho manželku: „*Starý Kokotovic, svíraje svou halapartnu oběma rukama, řítí se přímo k bráně a mocným úderem ji mezi změtí výztuh zasekne přímo do fošen vrat. Veřeje se ani nehnu, zato halapartna nejde vytáhnout a stařík klne a zápasí s vlastní zbraní.*“¹⁶ Po dobytí Prahy vjel Jan do města a provolával mír, čímž se dostal poprvé do sporu se svými ideály, protože si uvědomoval, že vojákům musí nechat určitý podíl kořisti z vítězství, ale zároveň nechtěl nechat vojsko olupovat svůj nový domov: „*... to město je přítel, je to jeho domov a nesmí být sraženo na kolena, to dělal Jindřich a jeho Míšeňští, ale nikdy ne Jan*“¹⁷.

V další kapitole (pojmenované podle královny Elišky Přemyslovny a královny vdovy Alžběty Rejčky) *Dvě královny* je Jan Lucemburský konfrontován s naléhavým problémem, zda odebrat Jindřichu z Lipé úřad

---

¹⁶ DANĚK, Oldřich. *Král utíká z boje*. 3. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 94, ostatní citace pocházejí ze stejné publikace

¹⁷ Tamtéž, s. 96

nejvyššího podkomořího země. Král však v sobě svádí daleko důležitější vnitřní boj, zda se rozhodnout jako vládce nebo člověk. V průběhu rozhodování se mu vybavují vzpomínky spojené s Jindřichem z Lipé, které ho k němu lidsky velice přibližují, proto zatvrzele odmítá uvěřit v jeho údajnou zradu. Přes veškerou snahu jednat spravedlivě se nakonec na nátlak Elišky Přemyslovny, která Jindřicha až patologicky nenávidí, protože jí kdysi vyznal lásku, rozhodne vydat příkaz k zatčení pána z Lipé. Tato událost se paradoxně stává klíčovou pro postavu Elišky, která svou drobnou lží zradí nejen sebe samotnou, ale i Jana, což se nakonec stává pro vztah královských manželů osudné.

Závěrečná kapitola je situována do vzbouřené Prahy, na jejíž stranu se postaví i samotná královna. Přestože Jan Lucemburský s rebelujícími měšťany nakonec uzavře mír, odjíždí ze země vstříc rytířskému životu. Jeho sen o spravedlivé vládě v Čechách tak zůstává nenaplněn, stejně jako sen Elišky Přemyslovny o prosazení královské autority v zemi. Janova vnitřní porážka je dovršena, když v závěrečné části na cestě ze země nechá bez zaváhání pověsit lapku, přestože v době svého prvního příjezdu do země, slíbil sám sobě, že v Čechách za jeho vlády nebude oběšenců. *„Až na vršku nad dubinou se ohlédne, tady tu zem spatřil poprvé; dubina zestárla o deset let a zmohutněla, ale je to týž pohled a Jan jej na chvílku vidí čtrnáctiletýma očima, jenom na letmý okamžik, teď je mu přece třiadvacet, tře si oči pěstí v rukavici, ale není to slza, to jenom počíná oční zákal, jímž jednou po letech oslepne docela.“*¹⁸

Kompozice románu je chronologická, ale zasahují do ní retrospektivní záběry jednotlivých popisovaných scén, čímž se do této prózy promítá autorovo původní dramatické zaměření. Svůj příběh Daněk staví především

---

¹⁸ Tamtéž, s. 409

na ostrých dramatických konfliktech, z nichž do popředí nejvíce vystupuje konflikt rozdílných ideových principů vlády Elišky Přemyslovny a Jana Lucemburského. Děj je nahlížen subjektivními pohledy jednotlivých postav, do kterých často vstupují jejich fiktivními rozhovory plnící funkci zvýšení napětí.

Vzhledem ke svému záměru se autor nepokouší archaizovat, a to ani v dialozích postav. Namísto historismů užívá současný jazyk, protože mu šlo o přiblížení postav dnešnímu čtenáři, nikoliv o zdůraznění zvláštností dané doby. Typické pro autora jsou dnešní slovní obraty, které mohou místy působit až nepatřičně vulgárně (př. „*Co čumíš, synku, ...*“¹⁹.) Daněk velmi často označuje klíčových událostí místními názvy podle toho, kde se odehrály (př. *Janův Loket, Eliščin Röhmbach*).

Vedle titulní postavy Jana Lucemburského je třeba zmínit i postavy Elišky Přemyslovny, Jindřicha z Lipé, Alžběty Rejčky a autorem vymyšlenou postavu Frenclina Porka. Všechny hlavní postavy románu vstupují do děje s vlastními sny a ideály, které se ovšem - stejně jako je tomu u hlavního protagonisty - postupně rozplývají. Postavy se spolu dostávají do ostrých konfliktů, ale jejich vzájemné střety nejsou ničím jiným než střety rozdílných ideí, které autor vytěžil z práce Josefa Šusty.

Na motivy tohoto románu natočil Oldřich Daněk v roce 1968 film *Královský omyl*.

---

¹⁹ Tamtéž, s. 23

2.1.3. DAŇKŮV JAN LUCEMBURSKÝ

Motto: „ ... možná, že nejsem ten pravý, skutečný král, ale já to zkusím, i když snad zahynu, vládnout je posláním – i zahynout je někdy třeba“²⁰.

Oldřich Daněk si ve svém románu kladl za cíl hlavně zobrazit neměnné hodnoty lidství, které nejsou nikterak podmíněny dobou, proto je jeho Jan Lucemburský spíše obyčejným člověkem než velkým panovníkem. Charakterizoval ho nepřímo, především vnitřními monology.

Do děje Jan vstupuje jako snílek, který se snaží spravedlivě vládnout v Českém království, i když bezprostředně po jeho příjezdu do země arcibiskup Petr z Aspeltu reálně vyhodnotil jeho pozici v Čechách slovy: „ ... *tenhle chlapec není pro ně král*“²¹.

Pro svou vlastní vnitřní nejistotu, jak se stát dobrým králem, a pro stud za své mládí zpočátku podléhá koncepci vlády své rozhodnější manželky Elišky Přemyslovny. Postava Elišky Přemyslovny jako by se v první kapitole pro autora stávala dokonce postavou důležitější než samotný Jan Lucemburský, postavou, která má rozhodný vliv na vývoj veškerého domácího dění.

Parně nejdůležitějším momentem románu je pro Jana Lucemburského okamžik, kdy je konfrontován s údajnou zradou pana Jindřicha z Lipé. „ ... *nebylo snad horšího dne v těch pěti letech, ačkoliv zažil strašné dny, některé z nich prudce zlomily celý jeho dosavadní život; ale tam zradil osud,*

---

²⁰ DANĚK, Oldřich. *Král utíká z boje*. 3. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 64, ostatní citace pocházejí ze stejné publikace

²¹ Tamtéž, s. 22

zradila *Prozřetelnost*, *strašlivý byl úradek boží – a tady je strašný úradek člověka.*²² Jan se snaží tuto záležitost vyřešit, ale dostává se do situace, kterou nedokáže zvládnout. Když později pozná, jak chybné a nespravedlivé rozhodnutí učinil, když nechal nejvyššího podkomořího zatknout a uvěznit na hradě Týřově, rezignuje na královské záležitosti a vydává se do světa, aby své původní cíle nahradil ideálem rytířství.

Zpočátku autor stále zdůrazňuje Janův nízký věk, což se v textu projevuje neustálým opakováním slova „*chlapec*“, aby ho nakonec po deseti letech „strávených“ v Českém království nechal odjet ze země jako dospělého zlomeného muže, kterému se nepodařilo naplnit své životní sny. Tím největším z těchto snů byla snaha po smrti otce Jindřicha VII. získat císařskou korunu. V okamžiku, kdy se tento sen zhroutl, pociťuje Jan směs obrovského zklamání a vzteku.

Pro Oldřicha Daňka se stává Jan Lucemburský postavou vnitřně sžíranou váháním, zda má být více králem nebo člověkem, aby se nakonec rozhodl zůstat ve svém nitru více člověkem a vladařské záležitosti v Čechách raději přenechat Jindřichu z Lipé.

V tomto beletristickém zpracování je český král hlavně panovníkem věčně hledajícím pravdu a spravedlnost, který nakonec utíká ze země jako hýřil a piják z prohraného boje se svými vlastními ideály.

---

²² Tamtéž, s. 141

2.2. JAN ŠMÍD: VE ZNAMENÍ LVA

2.2.1. OSOBNOST AUTORA

Motto: „Snad žádná z knih, které napsal, nikoho nezarmoutila a naopak nejedna přinesla čtenářům čistou radost, mnohdy i ponaučení.“²³

Životní cesty tohoto autora jsou stejně rozmanité jako jeho literární tvorba. Jan Šmíd se narodil 4. března roku 1921 v dělnické rodině v Praze, kde později vystudoval obchodní akademii. Roku 1965 začal při zaměstnání studovat na Fakultě sociálních věd a publicistiky Univerzity Karlovy. Svou diplomovou práci *Naše avantgarda 20. let* obhájil v roce 1970. Pro články kritizující okupaci Československa však nebyl připuštěn ke státním závěrečným zkouškám. Dokončit vysokoškolské vzdělání mu bylo umožněno až roku 1971. Za rozšířenou verzi výše zmíněné diplomové práce mu byl o dva roky později udělen titul PhDr.

Po maturitě v roce 1939 se živil jako účetní Velkokupeckého podniku bratří Vodičkových, ve kterém setrval do roku 1942. Během 2. světové války byl Jan Šmíd totálně nasazený v pražské továrně Eta. V letech 1945-1946 prošel vojenskou službou, a poté tři roky pracoval jako grafik u architekta Bohumila Kuthana. V roce 1949 se vrátil ke své původní profesi účetního. Mezi léty 1957-1959 pracoval opět jako grafik v časopisu *Střelecký sport* a od roku 1959 působil jako redaktor týdeníku *Svět motorů*. V tomto periodiku setrval až do svého odchodu do důchodu. Mimo to pravidelně přispíval do řady dalších časopisů a spolupracoval s Československým rozhlasem.

---

²³ BYSTROV, Vladimír. *Půjdeme vyprovodit rytíře*. Lidové noviny, 2003, roč.16, č. 7, 9.1., s. 28

Do světa literatury vstoupil teprve v 2. polovině 70. let humoristickou prózu *Čisté radosti mého života*. Věnoval se cestopisům, krimi a sci-fi²⁴. Za těžiště jeho tvorby jsou však pokládány humoristické a detektivní romány. V roce 1990 se stal čestným předsedou české sekce Mezinárodní asociace autorů detektivních románů.

Významné místo v tvorbě Jana Šmída zaujímá i historická beletrie. Poprvé se k tomuto žánru přihlásil dílem *Ve znamení lva* o českém králi Janu Lucemburském. Na otázku, co ho motivovalo vybrat si za hlavního hrdinu svého prvního historického románu právě Jana Lucemburského, autor odpověděl takto: „*Už od školních let mně byl tento panovník zářivým příkladem a jak jsem vyrůstal, stále víc a víc mně vadilo, že je na jedné straně spojován s představou, že ožebračoval České království, že u nás zůstal navždy jenom cizincem, že to byl prostě dobrodruh s hodně pejorativním přídechem a na druhé straně s jeho údajně posledními slovy: „Toho bohdá nebude, aby český král...“ atakdale.*“²⁵ Na úspěch knihy *Ve znamení lva* později autor navázal románem *Ve znamení Erató* (1998) o životě Václava, nejmladšího syna Jana Lucemburského, a volnou trilogii završil román o Margaretě Lucemburské *Čtyři labutí pera* (1999).

Jan Šmíd zemřel 13. 12. 2002 v Praze ve věku nedožitých 82 let.

---

²⁴ L., Z. *Dvě minuty s Janem Šmídem*. Tvorba, příl. Kmen, 1987, č. 39, s. 2

²⁵ SEMERÁK, Josef. *Pět minut s autorem*. Československý voják, 1989, roč. 37, č. 6, s. 13

2.2.2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA DÍLA

Historický román *Ve znamení lva* vyšel poprvé v edici Velká galérie v nakladatelství Naše vojsko roku 1989. Vzhledem k tomu, že jde o nejmladší analyzované dílo v této práci, autor zcela nepochybně musel znát práci současného historika Josefa Šusty z roku 1939 *Král cizinec* i novější práci historika Jiřího Spěváčka *Král diplomat* z roku 1982, dvě nejvýznamnější monografie české historiografie 20. století věnované osobě Jana Lucemburského, ze kterých mohl vycházet při psaní svého románu. Ostatně PhDr. Spěváčka autor zařadil mezi odborníky, kteří mu radili s výběrem a studiem historických materiálů a kterým v úvodu knihy děkuje za pomoc. Inspirovat se mohl i o něco starší prózou spisovatele Oldřicha Daňka *Král utíká z boje* z roku 1967. Tento názor však po srovnání záměru a kompozice obou zkoumaných textů nemůže obstát, i když se domnívám, že Šmíd Daňkův text znal, protože sám více nerozpracovává události, kterým se ve svém románu věnuje Oldřich Daněk.

Protože chtěl Jan Šmíd vytvořit skutečně plastický obraz Jana Lucemburského a věrohodně vylíčit pozadí událostí, které motivovaly jeho činy, vydal se cestou velice nesnadnou. Mnoho času věnoval už přípravě a vyhledávání veškerých dostupných pramenů²⁶ o tomto významném českém panovníkovi, které podrobil důkladné analýze. Následně též nově interpretoval Janův obraz vytvořený Petrem Žitavským na pozadí evropských událostí. Tento přístup se však bohatě vyplatil, autor tak splnil svůj nelehký cíl, ale s citem, s nímž se tématu zhostil, rehabilitoval nelichotivý obraz Jana Lucemburského v českém prostředí zažitý a svým komplexně pojatým pohledem v mnohém překonal i samotné historiky.

---

²⁶ L., Z. *Dvě minuty s Janem Šmídem*. Tvorba, příl. Kmen, 1987, č. 39, s. 2

Protagonistický titul románu *Ve znamení lva* koresponduje se znamením zvěrokruhu, ve kterém byl Jan Lucemburský narozen. Proto autor ještě před samotným prologem vložil výňatek z horoskopů chaldejských astrologů.

Široce časově pojatý děj připomínající kroniku je členěn do dvaceti pěti kapitol, jimž předchází dedikace a prolog. Tyto kapitoly mají velice nesourodé názvy. Některé z nich jsou tvořeny citáty (př. „*Nic než čest si nenechal*“), desátá kapitola pak nese jméno jedné z vedlejší postavy („*Klára*“) a v názvu třinácté kapitoly věnované konfliktu královských manželů, který vyvrcholil v tzv. loketské události, autor užil i jazykovou hříčku („*Zač je toho Loket*“). Na závěr textu je zařazen epilog.

Jan Šmíd na rozdíl od Oldřicha Daňka mapuje život Jana Lucemburského od událostí, které předcházely jeho narození, až po osudnou bitvu u Kresčaku. Jak již bylo řečeno na jiném místě, jeho život nesleduje pouze z českého zorného úhlu, ale stejně jako Jiří Spěváček se jej snaží začlenit do evropského kontextu. Janovu dětství autor přílišnou pozornost nevěnuje. Jako jinocha ho ale charakterizuje jako velice vnímavého chlapce, který neustále touží se zdokonalovat a „*být nejlepší a nedělat chyby*“²⁷.

Od začátku románu je patrná autorova snaha vyzdvihnout morální klady příslušníků lucemburského rodu. Klíčová role v Janově životě je proto přisouzena idylickému rodinnému zázemí Lucemburků. Lucemburkové jsou popisováni jako čestní a odvážní muži, z nichž Jan nejvíce obdivuje své dva strýce. „*Walram a Balduin. Dva největší vzory Jana, dva neohrožení bojovníci se zbraní v ruce. Jeden diplomat, druhý znalec života, kterého užíval*

---

²⁷ ŠMÍD, Jan. *Ve znamení lva*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1989, s. 70, ostatní citace pocházejí ze stejné publikace

*plnými doušky. (...) Jistě by se vysmíval i smrti a vysmíval by se jí s mečem v ruce. Neboť Walram zajisté mohl prohrát, ale nikdy ne couvnout.*²⁸

Kladně a v příznivém světle vidí Šmíd i Janova otce, římského krále Jindřicha VII., který nakonec se slovy „*učiním, co jsem slíbil, neboť spíš je mně snadnější ztratit syna než čest*“²⁹, oženil svého jediného syna s dědičkou české a polské koruny Eliškou Přemyslovnou. Většina autorů zdůrazňuje věkový rozdíl mezi mladými manželi a starší Elišku Přemyslovnu hodnotí v počátku vztahu jako dominantnější. To Šmíd nikterak nezpochybnuje, jejich partnerství ale považuje od začátku za téměř rovnocenné.

Jan Lucemburský přijíždějící do Čech je sebevědomý chlapec, kterému svět leží u nohou. První seznámení s novou vlastí hodnotí kladně, autor doslova píše, že „*Janovi se kraj líbil*“³⁰. Oproti Oldřichu Daňkovi se však příliš nevěnuje obléhání sídelního města, nýbrž na pozadí dobývání Čech odkrývá Janovu vojenskou taktiku. „*Jan, pokud by záleželo na něm, by vsedl na koně a zaútočil tam, kde byla obrana nejpevnější, a útočil by a útočil, až by obránce vyčerpal a dobyl vítězství. Kupodivu, tato nerozvážná taktika mu zůstala po celý život a vynesla mu mnohá slavná vítězství a učinila z něj nejobávanějšího rytíře a vojevůdce na evropských bojištích.*“³¹ V Čechách se podle autora nový král zpočátku „zapsal“ dobře, zvláště když zrušil všechna nařízení vydaná Jindřichem Korutanským a míšeňským markrabětem Fridrichem Kulhavým a „*dal průchod právu*

---

²⁸ Tamtéž, s. 72

²⁹ Tamtéž, s. 122

³⁰ Tamtéž, s. 132

³¹ Tamtéž, s. 134

a spravedlnosti“³². V souladu s dochovanými prameny je i líčení potvrzení Inauguračních diplomů, na čemž značný podíl zásluh patří arcibiskupu Petrovi z Aspeltu, který v počátcích Janovy vlády v podstatě rozhodoval za něj a mladý král se od něj učil umění vládnout. V protikladu k Oldřichu Daňkovi nechává autor značný prostor Petrovi z Aspeltu, jehož vztahy s Janem se ve Šmídově podání jeví jako naprosto bezkonfliktní a harmonické.

Situaci v Čechách v prvních deseti letech Janovy vlády Šmíd více nerozpracovává. Do sporu se sebevědomou šlechtou nechává Jana vstoupit jako nezkušeného mladíka, který si dobře uvědomuje, že mu chybí především vladařské zkušenosti, *„aby dokázal prohlédnout takové povahy, jako byl Jindřich z Lipé“*³³. Narozdíl od Jana Daňkova ten Šmídův nad zatčením nejvyššího podkomořího Jindřicha z Lipé po obvinění ze spiknutí s Habsburky ani na okamžik nezaváhá. V jeho podání je sice král stejně nezkušený, ale rozhodně netrpí nerozhodností. Po Jindřichově propuštění z vězení Janův vztah k Čechám i Elišce Přemyslovně citelně ochladl. Nejprve urovná vztahy s českými pány, aby poté znechucen místními poměry odjel *„pryč z tohoto království, pryč od té ženy, od šlechty, která na něj číhá, odejde, nebude se ptát, co smí a co nesmí, uvažovat, jaký z toho bude mít prospěch, když couvne, teď, později nebo ještě později, protivilo se mu to. Všechno se mu tady protivilo.“*³⁴

Nyní Jan přijíždí do říše bojovat po boku Ludvíka Bavora. Stejně jako Daněk i Šmíd věnuje poměrně velký prostor bitvě u řeky Neckaru. V předvečer Janovy první velké bitvy trevírský arcibiskup Balduin Lucemburský pasuje svého synovce na rytíře. Při této příležitosti vzpomínají

---

³² Tamtéž, s. 135

³³ Tamtéž, s. 177

³⁴ Tamtéž, s. 191

na své odvážné předky a Balduin klade Janovi na srdce, aby jako rytíř nikdy neprchal z boje a vždy pamatoval, že je Lucemburk³⁵. Příslušnost k lucemburskému rodu jako by se pro autora stávala vyšší nadřazenou morální hodnotou, která zavazuje. Fakt, že byl Jan pasován strýcem na rytíře a získal „nejvyšší hodnost svého života“³⁶, je pro Šmída jeden z nejdůležitějších a zásadních momentů románu, od něhož odvozuje Janovy základní charakterové vlastnosti, když o něm píše jako o čestném a odvážném muži.

Nově vzniklou krizi v Čechách se po svém návratu král snažil a chtěl zvládnout podle Aspeltových pouček a rad o vládnutí s chladnou hlavou, ale místo toho jen „bezmocně zuřil“³⁷. Autor tedy dokáže vidět nejen dobré stránky Janovy povahy, ale neodepřel mu ani tak negativní vlastnost, jakou je nekontrolovatelná výbušnost, což je patrné například v popisu loketských událostí. Po sněmu v Domažlicích mladý Jan konečně dospívá a naučí se dělat kompromisy, avšak české země opět opouští. Často se zdá, jako by autor přehlížel chyby, kterých se Jan během prvních let své vlády v Čechách dopustil, a omlouval je pouze a především jeho nízkým věkem, čímž značně posiluje jeho heroizaci. Navíc je Janovo rozhodování častokrát určováno a limitováno vědomím existence Znojenských dohod.

Po vítězné bitvě u Mühldorfu se šťastný Jan Lucemburský opět vrací do Čech. „*Tehdy poprvé pocítil sounáležitost s tímto královstvím a s tímto lidem, který v něm spatřoval hrdinu a skutečného vládce ...*“³⁸. Ale ani tento prchavý moment náklonnosti a souznění ho v království nedokázal udržet

---

³⁵ Tamtéž, s. 196

³⁶ Tamtéž, s. 196

³⁷ Tamtéž, s. 221

³⁸ Tamtéž, s. 269

a král opět odjel do rodného Lucemburska. Autor totiž nezapomíná, že Jan není pouze králem českým, ale i hrabětem lucemburským, dědicem Lucemburska po svých předcích, a spravovat musí země obě. Ze Šmídova pohledu vztah krále k českým zemím patrně nejlépe demonstruje pasáž popisující tažení proti polskému králi Kazimírovi: „*Král český se usmíval. Byla to jedna z těch řídkých chvil, kdy děkoval Bohu, že mu vložil do rukou osud království, kde si sice nikdy s lidmi příliš nerozuměl (až na několik vzácných okamžiků a několik jednotlivců), kde mu zajisté klnuli, kde ho neměli rádi, kterým byl cizákem, kde mysleli především na sebe, ale kde nikdy nebyli zbabělí. A statečnému člověku lze odpustit všechno. Teď za ním jdou, neopustili ho, nenechají ho jít samotného. Že s ním jdou za žold, to nevěděl.*“³⁹

Po nezdařeném pokusu usadit se v závěru svého neklidného života s druhou ženou Beatrix Bourbonskou natrvalo v Praze, již slepý Jan Lucemburský jednou provždy opouští České království, aby zbytek života strávil v rodinném kruhu v rodném Lucembursku. Ještě před odjezdem ze země nechal autor Jana Lucemburského naposled pocítit sounáležitost s českým královstvím, a to ve chvíli, kdy stvrzoval vlastní rozhodnutí, aby se po jeho smrti stal českým králem prvorozený syn Karel (Václav) z prvního manželství s Eliškou Přemyslovnou.

Osudným závazkem pomoci francouzskému králi v Champagni, Vermandois a Amiensku proti každému Šmíd předznamenává Janovu poslední bitvu. Popisu bitvy u Kresčaku autor věnuje značný prostor, což je pro něho typické. Čtenáře poměrně detailně seznamuje s přesným rozestavením vojsk, bojovou taktikou Angličanů i průběhem bitvy. Počátek bitvy sledujeme poněkud netradičně pohledem Janova koně, čímž autor

---

³⁹ Tamtéž, s. 476

ve čtenářích jen posílil naléhavost a význam této dramatické historické události. V Čechách obecně známý okřídlený a údajně poslední výrok českého krále Jana Lucemburského před hrdinnou smrtí v boji („*Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal.*“) autor nahradil slovy: „... *smrt je jen velká odměna za život*“⁴⁰. Na kresčackém bojišti zemřel poslední rytíř. Že byl český král skutečně posledním rytířem se dovídáme od anglického korunního prince Edwarda, když mezi padlými na bitevním poli našel Janovo mrtvé tělo s dýkou v zádech. „*Ani slepému se ti nikdo neodvážil postavit čelem.*“⁴¹ Toto Edwardovo obdivné konstatování je vyjádřením úcty nejen hrdinnému bojovníkovi, nýbrž i přímému člověku.

Kompozice románu je chronologická narušená střídáním dvou dějových rovin splétající dohromady události odehrávající se v Českém království v kontrastu s děním v Janově rodném Lucembursku.

Velký důraz autor klade na detailní popisy prostoru, což je zvláště patrné při popisu dobové Prahy a gotických chrámů, ale především v zobrazování vojenských scén. Důležitou funkci v tomto románu plní i popisy přírody a počasí, které někdy plně podtrhují dění, jindy jsou s ním naopak v prudkém kontrastu. Pro Šmídův román je typická datace spojená s církevními světky, kterým je daný den zasvěcen (př. „*Ve stejný den na svátek Barbory Panny, jež byla smolnicí pálena, vstupoval...*“⁴²), čímž se autor odkazuje na dobové církevní kronikáře. Časté je i užívání anafor, historismů a latinismů, které zdůrazňují zasazení děje do 14. století.

---

⁴⁰ Tamtéž, s. 504

⁴¹ Tamtéž, s. 506

⁴² Tamtéž, s. 384

Co se týče grafické úpravy, jsou zvláště naléhavé události v textu zvýrazněny odlišným fontem. Přímé řeči nejsou klasicky vloženy do uvozovek, ale jsou značeny pomlčkou, což vede k horší orientaci v textu, neboť v některých případech má čtenář problém rozlišit, kde končí přímá řeč a kde začíná vnitřní monolog dané postavy.

Životem Jana Lucemburského nás provází vševědoucí vypravěč, za všech okolností sympatizující s jeho osobou, který se čtenářem udržuje stálý kontakt. Tomuto vypravěči není cizí sarkasmus, ironie ani laskavý výsměch. Postřeh těchto nenápadných nuancí ovšem vyžaduje historicky vzdělaného čtenáře.

Vedle protagonisty Jana Lucemburského vystupuje v románu celá řada vedlejších a epizodních postav, což je dáno široce pojatým časovým záběrem. Z nich je největší prostor věnován osobám, které měly přímý vliv na formování Janovy osobnosti, tedy Petrovi z Aspeltu, Elišce Přemyslovně, Jindřichu z Lipé, Janovu nejmladšímu synovi Karlovi (Václavovi) a trevírskému arcibiskupovi Balduinovi. Zvláštní postavení mezi nimi zaujímá Janův sekretář Guillaume de Machaut.

2.2.3. ŠMÍDŮV JAN LUCEMBURSKÝ

Motto: „Vysoký, štíhlý, silný, sršel zdravím, světlé vlnité vlasy mu padaly kolem uší, ale nedotýkaly se ramen. Modré oči měly stále v očích dálky. Už v nich zůstanou až do konce života. Přestože později neuvidí.“⁴³

Jan Šmíd neusiloval pouze stvořit dobrý a čtivý román o předním českém panovníkovi, šlo mu především o to vystihnout duchovní a politickou atmosféru tehdejší Evropy. Dobře věděl, že dějiny nelze nazírat izolovaně a bez souvislostí, proto na mnoha místech připomíná vzájemné prolínání vývoje u nás s vývojem v říši, proto prvních sto stran vypráví o „světě, do kterého vstupujeme“. Proto legendou připisované posmrtné ocenění krále anglickým princem přijímáme jako reálné („Dnes padla koruna rytířstva. Nikdy nebyl nikdo podobný tomuto králi českému“). Představíme-li si obraz Jana Lucemburského, jak jej prostřednictvím beletristického žánru – románu – vytvořil, je Jan v prvé řadě rytířem, s čímž jdou ruku v ruce vlastnosti, jakými jsou odvaha a čestnost. Do kontrastu s rozšířenými klišé, že ožebračoval své království a příliš nedbal o jeho osud, za což se mu dostalo nelichotivého přízviska „král cizinec“, autor staví i poněkud méně známé skutečnosti, že to byl právě Jan Lucemburský, kdo inicioval založení katedrály sv. Víta, a že právě za jeho šestatřicetiletého panování nepřekročilo hranice Českého státu žádné nepřátelské vojsko.

Vývoj Janovy osobnosti během prvních let jeho vlády v Čechách sledujeme především z pohledu jeho ženy Elišky Přemyslovny, pro niž byl zpočátku mladým chlapcem, jímž může manipulovat, později nezávislým,

---

⁴³ ŠMÍD, Jan. *Ve znamení lva*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1989, s. 110, ostatní citace pocházejí ze stejné publikace

ale pro České království příliš nezodpovědným panovníkem, který byl ve své nové vlasti považován za cizince. Je na místě podotknout, že ani Jan Lucemburský k českým zemím nikterak nepřilnul; autor věnuje dostatek prostoru tomu, aby recipient pochopil, proč tomu tak bylo. Až příliš důležitou roli Šmíd přisoudil třem ženám, třem matkám jeho dětí. Nevyhýbá se ani častým zmínkám o Janových milostných avantýrách a popisům sexuálních scén - ostatně všichni Lucemburkové byli svou přitažlivostí pro ženy známí. Do textu autor neváhal zařadit ani Janův nedoložený údajný milenecký poměr s královnou vdovou Alžbětou Rejčkou, nepřikládá mu však téměř žádný význam.

Naopak velkou změnu v králově životě přineslo vítězství v bitvě u Mühldorfu - nejen „*posílilo jeho sebevědomí, ale změnilo podstatně i vztah okolního světa k němu*“⁴⁴. Jan Lucemburský se stal „*evropskou osobností, o jejíž přátelství a hlavně o jejíž přátelství ve zbrani teď kdekdo stál*“⁴⁵. Tohoto svého postavení dokázal velice obratně využít a s lehkostí a přehledem se dokonale orientovat a pohybovat na tehdejší nepřehledné evropské politické scéně. Pro Jana Šmída byl tedy Jan Lucemburský opravdovým „králem diplomatem“.

V jádru však zůstával český král především velkým milovníkem dobrodružství, pro něhož rytířství i evropská politika financovaná převážně z českých zdrojů znamenaly více než manželství a rodinný život. Šmídem předložená Janova charakteristika tak plně koresponduje s tím, jaké vlastnosti jsou připisovány lidem narozeným ve znamení lva, jak předesílá v úvodu knihy. V souladu se znamením Jan Lucemburský sice dokáže v jednom šiku bojovat s řadovými žoldněři a sdílet s nimi nepohodlí, velmi skromně žít

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 270

⁴⁵ Tamtéž, s. 270

v Lucembursku i v Čechách, ale jako pravý lev stejně tak neodmítá život v přepychu na francouzském královském dvoře. S tím, že má přepych rád a dobře se v něm cítí, souvisí i jeho štědrost a uměnilovnost⁴⁶.

Ve vnitřních monolozích, v nichž si klade otázky o příčinách dobového dění a hledá na ně odpovědi, se Janu Lucemburskému často podaří dospět k jádru problémů. Jeho otázky však svým obsahem nejsou otázkami člověka 14. století, ale spíše současného historiografa.

Závěrem můžeme užít slova samotného autora: „ ... *jsem do hlouby duše přesvědčen, že Jan Lucemburský byl skutečně takový, jak jsem ho vylíčil. Že podle toho, jak jednal v situacích o nichž bezpečně víme, musil jednat i v těch, o kterých nemáme doklady.*“⁴⁷ A kým tedy byl Jan Lucemburský pro Jana Šmída? „*Byl to dobrodruh, ale dobrodruh v tom nejkrásnějším smyslu slova. Piják a hazardní hráč, lehkomyšlník, ctitel krásných žen, ale také založil svatovítskou katedrálu a nechal stavět kláštery a památné budovy a za celých šestatřicet let jeho panování nepřekročila nikdy noha nepřátelského vojáka hranice Českého království.*“⁴⁸

Šmíd nevidí a nekoncipuje Jana Lucemburského jen jako hlavní postavu svého románu, předkládá nám především obraz člověka, kterého nesmírně obdivuje a jehož celý život chová v hluboké úctě. Snad nejlépe to dokládá skutečnost, že Šmídovou zásluhou se zrodila krásná tradice zádušní mše za tohoto českého panovníka. Splnil tím Janovo přání, aby se v nově budované katedrále na Pražském hradě konaly bohoslužby za něho a jeho rod. A tak od roku 1988, vždy ve výroční den Janovy poslední

---

⁴⁶ Tamtéž, s. 446

⁴⁷ SEMERÁK, Josef. *Pět minut s autorem*. Československý voják, 1989, roč. 37, č. 6, s. 13

⁴⁸ Tamtéž

bitvy – 24. srpna – je v chrámu sv. Víta sloužena za tohoto krále mše.
Po Šmídově smrti tuto tradici udržují jeho dcery.

3. DANĚK, ŠMÍD – POKUS O SROVNÁNÍ

3.1. ROZDÍLY SLEDOVANÝCH TEXTŮ

Na základě předchozí kapitoly, která postihovala základní rysy vybraných děl historické prózy zaměřujících se na osobnost Jana Lucemburského, se nyní pokusím vymežit základní rozdíly mezi těmito dvěma sledovanými texty.

Celá řada rozdílů plyne již ze skutečnosti, že každý z autorů přistupoval ke svému románu s odlišnou intencí. Zatímco Oldřichu Daňkovi šlo o zobrazení neměnných hodnot lidství a konfliktu ideálů s mocenskými ambicemi jedince, Jan Šmíd chtěl především rehabilitovat v českých zemích zažitý nelichotivý obraz Jana Lucemburského. Proto také v jeho textu nalezneme mnoho pasáží, které se snaží čtenáře především informovat a poučit, aby dokázal tohoto panovníka vidět v perspektivě všech událostí, které měly vliv na formování jeho charakteru a na jeho důležitá životní rozhodnutí.

Odlišný záměr autorů se projevil také ve členění textu, kompozici a ve výběru užitých jazykových prostředků. Do značné míry se do obou románů jistě promítlo i vzdělání obou autorů. Daněk, který před svým vstupem na pole prozaické tvorby působil jako divadelní herec, režisér i dramatik, vyvolává ve čtenáři větší emoce; Šmíd, který většinu života pracoval jako redaktor, klade větší důraz na popularizaci historických událostí. V důsledku toho trpí jeho dílo výraznou fotografičností.

Šmíd je dále narozdíl od Daňka zaměřen více na časoprostor a fyzické popisy postav, Daněk zase věnuje větší prostor jejich psychologizaci. Romány se také značně liší rozdílným viděním jednotlivých aktérů děje a jejich

vzájemných vztahů. Daněk kupříkladu Petra z Aspeltu líčí jako člověka, který měl zpočátku faktickou moc místo Jana Lucemburského, za kterého vědomě rozhodoval, zatímco Šmídův Petr z Aspeltu vystupuje pouze v pozici Janova dobrého rádce. Rozdílné je také pojetí královny vdovy Alžběty Rejčky. Zatímco u Šmída Alžběta skutečně miluje Rudolfa I., po jehož smrti stojí nadále na straně Habsburků, u Daňka stojí v roce 1310 za Janem Lucemburským a opravdovou lásku prožívá teprve po boku pana Jindřicha z Lipé. Odlišně je popisován i její vztah s Eliškou Přemyslovnou. Šmíd jej líčí od začátku jako nepřátelský, Daněk k nenávisti obou královen teprve dospívá na základě vývoje událostí v zemi. Alžběta Rejčka v obou románech je čtenáři vnímaná jako postava kladná. Patrně největšího rozdílu došla postava Jindřicha z Lipé. Daňkův nejvyšší podkomoří je člověk, kterému Jan Lucemburský důvěřuje a postava, se kterou čtenář značně sympatizuje, ten Šmídův je pouze nesympatickým hráčem o peníze a o politickou moc. Významnou postavou je i Eliška Přemyslovna, jejíž zobrazení se v obou románech zásadně neliší

Co se týká protagonisty Jana Lucemburského, liší se jejich popis hlavně v době jeho příchodu do Českého království. Pro Oldřicha Daňka zůstává v prvních letech své vlády v Čechách více chlapcem, než je tomu u Jana Šmída. Daňkův Jan je navíc vnitřně svírán pochybnostmi a rytířský život je mu jen jakýmsi únikem z českého prostředí, kde se mu nepodařilo prosadit. Šmíd naopak Jana vidí jako rytíře hned od počátku svého vyprávění. Jeho Jan Lucemburský se českými událostmi zlomit nenechal, naopak z nich vytěžil diplomatické zkušenosti pro svou evropskou politiku. Je ovšem otázkou, jak by se v podání Oldřicha Daňka Janova postava vyvíjela po jeho odjezdu země.

3.2. K JAKÉMU ODBORNÉMU HODNOCENÍ JANOVOY OSOBNOSTI BELETRISTÉ INKLINUJÍ?

Době vzniku románů odpovídá i základní odborná literatura, ze které oba beletristi vycházeli. Oldřich Daněk stejně jako historik Josef Šusta sleduje osudy Jana Lucemburského českou optikou a zaměřuje se pouze na prvních deset let Janovy vlády. Z práce *Král cizinec* také vytěžil základní konflikty svých postav. Společné těmto dvěma autorům je i to, že narozdíl od Jana Šmída a Jiřího Spěváčka pokládají Janův útěk k rytířským ideálům za únik z českého prostředí.

Jan Šmíd od historika Jiřího Spěváčka zase převzal jeho vidění Jana Lucemburského v kontextu evropských událostí a stejně jako on sleduje jeho osudy v průběhu celého jeho života. Oba autoři také věnují značnou pozornost uvedení čtenáře do tématu, aby objasnili kořeny tehdejších událostí. Nezapomínají přitom, že Jan Lucemburský nebyl pouze českým králem, ale i lucemburským hrabětem, s čímž souvisí jeho obrovská mobilita, kterou mu Josef Šusta vyčítá. Velký zlom v Janově životě oba spatřují v jeho sílící slepotě.

Odpověď na otázku, k jakému odbornému hodnocení Janovy osobnosti beletristé inklinují, je tedy nabíledni. Oldřich Daněk nazírá na Jana Lucemburského obdobnou optikou jako historik Josef Šusta, zatímco Jan Šmíd inklinuje k obrazu Jana Lucemburského vytvořenému historikem Jiřím Spěváčkem

4. HISTORICKÁ BELETRIE A ODBORNÁ HISTORICKÁ LITERATURA

Chceme-li vymezit rozdíl mezi historickou beletrií a historiografií, je třeba si nejprve zodpovědět otázku, v čem spočívají specifika historické beletrie, a krátce charakterizovat termín historická odborná literatura. Následující kapitola tedy směřuje k vymezení rozdílu mezi těmito termíny v obecné rovině.

4.1. HISTORICKÁ BELETRIE

Literárních teoretiků, kteří by své odborné práce věnovali vývoji české historické prózy a pokusu o teoretické vymezení tohoto žánru, v Česku není mnoho. Ve svých úvahách z roku 1983 se tématu historické prózy dotkl profesor Josef Hrabák. Dále se mu věnoval literární historik Blahoslav Dokoupil ve studii *Český historický román 1945 – 1965* z roku 1987, na niž v roce 1988 navázal publikací *Čas člověka, čas dějin*. Souhrnné dílo *Česká historická próza 20. století* sumarizující výsledky autorovy celoživotní práce očištěné od nánosů komunistické ideologie a naopak doplněné o nové poznatky jeho bádání, které by do této problematiky snad vneslo více světla, bohužel, zůstává jen v rukopisech.⁴⁹

Tato část práce se tedy opírá především o Hrabákovu stať *O historické próze včera a dnes* a o úvodní kapitolu Dokoupilovy studie *Český historický román 1945 – 1965*, kde se autor dotkl i některých důležitých otázek literární vědy směřujících k vymezení nejvýznamnějších třídících kritérií českého

---

⁴⁹ BARTŮŠKOVÁ, Sylva; PŘIBÁŇ, Michal. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 30.9.2008 [cit. 2011-03-11]. Blahoslav Dokoupil. Dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=37>>.

historického románu v systému genologických kategorií a vytvořil „předpoklady (...) pro smysluplné položení otázky, co je to vlastně historický román ...“⁵⁰.

Hrabák i Dokoupil se v podstatě shodují v tom, že hlavním kritériem pro vymezení historické prózy je **časový odstup** autora od doby, do níž zasadil své dílo. Dokoupil v určitých případech považuje za historickou beletrii i dílo zobrazující časový úsek, který autor sám prožil, ale za předpokladu, že od tohoto časového úseku uplynula doba minimálně šedesáti let, protože „po uplynutí šesti desetiletí patří totiž mezi pamětníky ztvárňované doby již jen příslušníci nejstarší generace. Pro společnost jako celek se události oné doby stávají historií, a to historií uzavřenou a zhodnocenou, historií, jejíž obecný význam i aktuální dosah je všeobecně známý alespoň v těch nejhrubších konturách. V takové situaci ani spisovatel-pamětník nemůže pominout všeobecné historické chápání ztvárňovaných událostí a je nucen psát o nich jako o historii.“⁵¹ Toto tvrzení je ovšem v rozporu s definicí hesla Historický román v Encyklopedii literárních žánrů (Mocná – Peterka a kol.), která takovýto literární útvar nazývá románem retrospektivním, zatímco román historický definuje jako „románovou fikci o minulosti, kterou autor sám neprožil“⁵² a „za historický považuje každý román odehrávající se v době, již autor nezná z vlastní zkušenosti a svou fikci opírá o zprostředkované informace“⁵³. Touto optikou na problematiku nazírá i profesor Hrabák, který do historické prózy rovněž zařazuje pouze ta díla, která se odehrávají v minulosti natolik vzdálené, že autor již nemůže počítat

---

⁵⁰ DOKOUPIL, Blahoslav. *Český historický román 1945-1965*. Praha : Československý spisovatel, 1987. s. 9

⁵¹ Tamtéž, s. 18

⁵² MOCNÁ, Dagmar - PETERKA, Josef, et al., *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl: Paseka, 2004, s. 239

⁵³ Tamtéž

s „*vlastní čtenářovou životní empirií, ani s empirií zprostředkovanou paměťníky, která by mohla jeho zobrazení ověřovat*⁵⁴“, a za historickou prózu považuje jen díla taková, která se opírají „*pouze o historické prameny*“⁵⁵. V případě románů Jana Šmída a Oldřicha Daňka je sice časový odstup mezi časem jejich vzniku a dobou, do níž je situován jejich děj, dostatečný, a není proto nutné rozhodovat, se kterým názorem spíše souhlasit, ale z hlediska žánrového zařazení literárního díla jako historického románu bude pravděpodobně vhodnější odklonit se od názoru Dokoupilova, neboť se domnívám, že ani časový odstup šedesáti let nezaručuje, že události této doby jsou již uzavřenou a zhodnocenou minulostí.

Dalším důležitým kritériem pro zařazení literárního díla jako historické beletrie je, **zda je dobové zařazení díla do minulosti pro autora pouhou kulisou k příběhu, nebo právě zařazení do dané doby podmiňuje charakteristiky jednajících protagonistů**. S tím také úzce souvisí vztah historické prózy k dnešní době. Podle tohoto kritéria dělí profesor Hrabák historickou prózu na dva základní „podtypy“, a to román z historie a historický román. Protože Oldřich Daněk i Jan Šmíd líčí osobnosti své doby, determinované svými dobovými zájmy, zvyky i vztahy k okolnímu světu, je zcela jednoznačné, že v obou případech jde v rámci historické prózy jedná skutečně o historické romány.

Poslední kritérium Dokoupil označuje jako **poměr vzájemných faktů a autorské fikce**. Autorova fabulace je faktografií do značné míry omezena a - jak již bylo výše zmíněno - beletrista je jí značně determinován ve smyslu omezení psychologie postav konkrétní dobou. Pokud se navíc stane hlavním hrdinou, stejně jako v případě Jana Lucemburského, známá historická

---

⁵⁴ HRABÁK, Josef: *Úvahy o literatuře*. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1983. s. 121

⁵⁵ Tamtéž, s. 122

postava, je autor „*nutně vázán prameny, a může fabulovat jen na omezeném prostoru*“⁵⁶. Na druhou stranu je důležité si uvědomit, že z hlediska hodnocení historické věrohodnosti zkoumaného díla má historická próza „*jiné poslání než historiografie, proto jí mohou být v podstatě lhostejná jména jednotlivců, přesná data bitev či korunovacích, stejně jako to, zda měl některý panovník manželky tři nebo čtyři*“⁵⁷. K tomu Encyklopedie literárních žánrů dodává: „*...v souvislosti s historií vzniká otázka, v jaké míře se vůbec historický narativ váže ještě na dějiny a na historii jako vědeckou disciplínu, zda nesplývá s fikčními narativy odlišných typů. V takto vzniklých konkurencích si historický román hájí identitu tím, že se odvolává svého zaměření na rekonstrukci toho, co někdy bylo či mohlo být.*“⁵⁸

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 125

⁵⁷ DOKOUPIL, Blahoslav. *Český historický román 1945-1965*. Praha : Československý spisovatel, 1987. s. 26

⁵⁸ MOCNÁ, Dagmar - PETERKA, Josef a kol., *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004, s. 241

4.2. HISTORICKÁ ODBORNÁ LITERATURA

Abychom mohli vymezit rozdíl mezi historickou beletrií a historickou odbornou literaturou, je nutné pojem historická odborná literatura stručně charakterizovat a popsat postup práce historika.

Odborná literatura slouží k prezentování výsledků vědecké činnosti, přičemž na autora klade určité nároky, z nichž je největší důraz kladen na ověřitelnost a správnost předkládaných faktů. Ty mohou v případě historické práce vycházet z primárních pramenů nebo z již dříve publikovaných závěrů jiné práce, v každém případě je ale nutné odcitovat zdroj kvůli dohledatelnosti informací.

Mezi metody zkoumání historika patří heuristika, která shromažďuje veškeré dostupné zdroje informací k vytčenému tématu. Tento materiál je poté podroben důkladné kritice obsahu a interpretaci pramenů a takto získané informace autor na závěr shrne a uvede je do patřičných souvislostí. Teprve po této přípravné fázi vzniká vlastní odborný text, který je nutné opatřit poznámkovým aparátem. Autor by se měl vyvarovat zbytečných literárních příkras a výsledky jeho práce by měly vyznívat jednoznačně. Většina českých autorů ve svých pracích užívá tzv. autorský plurál.

Odborná práce neklade nároky jen na autora, ale i na poučeného čtenáře, neboť běžně užívá odborné výrazy a pracuje s obecně známými informacemi z oboru. Primárně je tedy určena především čtenářům z řad odborníků v daném oboru.

4.3. POKUS O VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ROZDÍLŮ

Z výše uvedeného tedy vyplývá celá řada rozdílů mezi historickou beletrií a odbornou historickou literaturou v obecné rovině. Tím nejzákladnějším rozdílem je cíl, kterého chce autor dosáhnout. Zatímco odborná historická literatura netvoří žádný fikční svět, proto předkládá jen věrohodná, historicky ověřitelná fakta a klade důraz na jejich správnost, historická beletrie v první řadě sleduje funkci estetickou, přičemž důraz klade především na děj. I když má autor historického románu faktografií značně svázané ruce, výsledky historického bádání mu slouží pouze k vytváření vlastního fikčního světa, který neklade důraz na přesnou historickou věrohodnost zobrazovaných skutečností.

Průměrnému autorovi historické beletrie postačí, opře-li svou fabulaci o dostatečné množství kvalitní odborné literatury, která mu poskytne plastický obraz dané doby. Práce historika jde dál v tom smyslu, že by neměl vycházet jen ze starších prací jiných historiků, ale směřovat svůj zájem tzv. ad fontes (tj. k pramenům). Romanopisec má oproti badateli tu výhodu, že do svého díla může zakomponovat i historicky nepodložené informace, o kterých historici sice mohou být přesvědčeni, ale bez písemných dokladů s nimi nemohou pracovat v odborném textu. S tím souvisí další rozdíl mezi těmito dvěma útvary, kterým je absence poznámkového aparátu v krásné literatuře, neboť důraz na správnost a ověřitelnost historických faktů není jejím posláním.

Historická beletrie a odborná historická literatura se dále liší i nároky kladenými na samotné čtenáře. Odborná historická práce do značné míry předpokládá poučeného čtenáře, neboť užívá odborné termíny a odvolává se na obecně známé fakta z oboru. Na příkladu románu Jana Šmída je ovšem

patrné, že poučeného čtenáře v některých případech vyžaduje i historický román, avšak není tomu tak vždy, což je naopak patrné na románu Oldřicha Daňka, který ale ke svému dílu přistupoval s odlišnou intencí.

ZÁVĚR

Prvním cílem této práce bylo postihnout obraz Jana Lucemburského v beletristickém zpracování Oldřicha Daňka a Jana Šmída, ukázat specifické zvláštnosti sledovaných textů a rozhodnout k jakému odbornému hodnocení Janovy osobnosti tito autoři inklinují. Východiskem mi byla starší monografie Josefa Šusta *Král cizinec* a práce historika Jiřího Spěváčka *Král Diplomat*.

Do prozaické prvotiny Oldřicha Daňka *Král utíká z boje* se do vysoké míry promítá autorova původní profese divadelního režiséra, což se projevuje převážně v kompozici jeho románu. Svůj příběh Daněk postavil na dramatických konfliktech mezi dvojicemi postav, které vytěžil z odborné práce Josefa Šusty *Král cizinec*. Záměrem jeho díla bylo především zobrazení neměnných hodnot lidství a neslučitelnosti lidských ideálů s mocenskými ambicemi jedince. Obraz Jana Lucemburského koncipuje jako člověka hledajícího spravedlnost a vyznávajícího vyšší morální principy. Daněk ho sleduje českou optikou, a to pouze v prvních deseti letech jeho vlády v Českém království.

Historický román Jana Šmída *Ve znamení lva* sleduje životní osudy Jana Lucemburského v celoevropském kontextu. Při líčení jeho osoby se autor opřel především o dochované historické prameny, postupoval tedy obdobným způsobem jako profesionální historik. Jeho záměrem bylo nejen zobrazení atmosféry tehdejší Evropy, ale především rehabilitace nelichotivě zažitého obrazu tohoto významného českého panovníka. Jan Lucemburský se jeho očích stává opravdovým „králem diplomatem“, za jehož dlouhé vlády nepřekročila noha nepřátelského vojska hranice Českého království. Šmídovou zásluhou se zrodila tradice konání zádušní mše za Jana a jeho rod

v katedrále sv. Víta na Pražském hradě, která nejlépe vypovídá o tom, jak hluboce Jana Lucemburského autor ctil.

Oldřich Daněk měl v době psaní své prozaické prvotiny *Král utíká z boje* k dispozici pouze starší monografii historika Josefa Šusty *Král cizinec*. Z této odborné práce vytěžil pro svůj román základní konflikty hlavních postav. Stejně jako Josef Šusta nazírá i Oldřich Daněk osobnost Jana Lucemburského z české perspektivy a jeho životní osudy sleduje pouze v prvních deseti letech jeho vlády v Českém království. Šmíd měl oproti Daňkovi tu výhodu, že v době vzniku jeho románu už byla na světě vynikající práce Jiřího Spěváčka *Král diplomat*, která v mnohém překonala Šustův negativní obraz Jana Lucemburského. Právě historik Jiří Spěváček Šmídovi pomohl i s výběrem a studiem historických materiálů.

Osobně postavu Jana Lucemburského vnímám podobně jako beletrista Jan Šmíd. Domnívám se, že při hodnocení Janovy osobnosti není možné vycházet pouze z jedné etapy jeho života (viděné navíc pouze českou optikou), nýbrž je nutné zohlednit také jeho rodinné zázemí a veškeré dobové události, které mohly mít na formování jeho osobnosti vliv.

Můj další cíl směřoval k pokusu o vymezení základních rozdílů mezi historickou beletrií a odbornou historickou literaturou v obecné rovině. K tomu bylo zapotřebí nejprve vymezit základní třídící kritéria historické prózy a stručně charakterizovat pojem historická odborná literatura. Rozdílů mezi oběma sledovanými typy literatury existuje v obecné rovině celá řada. Jak ovšem můžeme pozorovat na příkladu výše analyzovaných děl historické beletrie i odborné literatury, rozdíly mezi těmito typy literatury se od sebe liší v závislosti na konkrétních sledovaných textech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Primární literatura

- DANĚK, Oldřich. *Král utíká z boje*. 3. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. 413 s.
- SPĚVAČEK, Jiří. *Král diplomat*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1982. 276 s.
- ŠMÍD, Jan. *Ve znamení lva*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1989. 512 s.
- ŠUSTA, Josef. *České dějiny: Král cizinec. Díl 2. Část 2*. Praha: Laichter, 1939, 610 s.

Sekundární literatura

- BOBKOVÁ, Lenka. *Jan Lucemburský*. In RYANTOVÁ, Marie; VOREL, Petr. *Čeští králové*. Praha a Litomyšl : Paseka, 2008. s. 171-187.
- DOKOUPIL, Blahoslav. *Čas člověka, čas dějin*. Praha : Československý spisovatel, 1988. 90 s.
- DOKOUPIL, Blahoslav. *Český historický román 1945 – 1965*. Praha : Československý spisovatel, 1987. 265 s.
- DOKOUPIL, Blahoslav; ZELINSKÝ, Miroslav, et al. *Slovník českého románu 1945 – 1991*. Ostrava : Sfinga, 1992. 314 s.
- DOKOUPIL, Blahoslav; ZELINSKÝ, Miroslav, et al. *Slovník české prózy 1945 – 1994*. Ostrava : Sfinga, 1994. 490 s.
- FORST, Vladimír, et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. Díl 1*. 1. vyd. Praha : Academia, 1985. 900 s.
- HRABÁK, Josef: *Úvahy o literatuře*. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1983. 187 s.

- JANOUŠEK, Pavel, et al. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 1.* Praha : Brána, 1995. 549 s. KOLIKÁTÉ VYDÁNÍ
- JANOUŠEK, Pavel, et al. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 2.* Praha : Brána, 1998, 791 s.
- KUTNAR, František, et al. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví.* 2. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 1065 s.
- MENCLOVÁ, Věra, et al. *Slovník českých spisovatelů.* 1. vyd. Praha : Libri, 2000, 742 s.
- MOCNÁ, Dagmar - PETERKA, Josef, et al. *Encyklopedie literárních žánrů.* 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004, 704 s.
- PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele.* Praha : Karlova univerzita, 2001. 287 s.
- SUCHOMEL, Milan. *Literatura z času krize: šest pohledů na českou prózu 1957 - 1968.* 1. vyd. Brno : Atlantis, 1992. 142 s.
- ŠAROCHOVÁ, Gabriela. *České země v evropských dějinách. Díl 1.* 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2006. 390 s.
- VANÍČEK, Vratislav, et al. *Kronika Českých zemí 2 : 1250-1470 Přemyslovci, Lucemburkové, doba husitská.* vyd. 3. Praha : Fortuna Libri, 2008. 116 s.
- VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny zemí koruny české. Svazek III.* 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2002. 758 s.

Články

- BYSTROV, Vladimír. *Půjdeme vyprovodit rytíře*. Lidové noviny, 2003, roč. 16, č. 7, 9.1., s. 28.
- L., Z. *Dvě minuty s Janem Šmídem*. Tvorba, příl. Kmen, 1987, č. 39, s. 2.
- SEMERÁK, Josef. *Pět minut s autorem*. Československý voják, 1989, roč. 37, č. 6, s. 13.
- SVĚTLÍK, Eduard. *Šmídova píseň o Lucemburcích*. Rudé právo, 1989, roč. 69, č. 203, 29.8., s. 5.
- VLAŠÍN, Štěpán. *Dramatikův vpád do prózy*. Rudé právo, 1967, roč. 48 .č. 310 ,10.11., s. 5.
- ZBOŘILOVÁ, Libuše. *Oldřich Daněk byl velký dramatik*. Rovnost, 2000, roč. 10, č. 210, 8.9., s. 13.
- ZÍTKOVÁ, Irena. *Hledání v historické próze*. Mladá fronta, 1972, roč. 28, č. 24, 29.1., s. 4.

Internetové zdroje

- HEMELÍKOVÁ, Blanka. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2006 [cit. 2011-03-21]. Jan Šmíd. Dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=876>>.
- BARTUŠKOVÁ, Sylva, PŘIBÁŇ, Michal. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 30. 9 2008 [cit. 2011-03-11]. Blahoslav Dokoupil. Dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=37>>.

RESUMÉ

Tato práce si klade za cíl připomenout obraz tohoto významného českého krále v beletristickém zpracování Jana Šmída a Oldřicha Daňka a ukázat, k jakému odbornému hodnocení jeho osoby autoři inklinují, přičemž je důraz kladen především na vztah Jana Lucemburského k českému prostředí. Dále jsou sledovány způsoby charakteristiky hlavní postavy i specifické zvláštnosti obou textů.

Závěr práce směřuje k pokusu o vymezení obecného rozdílu mezi beletrií a literaturou odbornou na konkrétním příkladu osobnosti Jana Lucemburského ve vybraných dílech obou typů uvedené literatury.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jan Lucemburský, historická beletrie, odborná historická literatura, Oldřich Daněk, Jan Šmíd, Josef Šusta, Jiří Spěváček

SUMMARY

The purpose of this thesis is to recall of the image of this significant Czech monarch within the belletristic work of Jan Šmíd and Oldřich Daněk, to show towards which historical evaluations of his person the authors incline, focusing on King John's relationship to the Czech environment. The thesis also concentrates on the characteristics of the King and specific particularities in both texts.

The thesis' conclusion attempts draw a general line between fiction and historical literature upon the example of John of Bohemia in chosen works form both genres.

KEYWORDS

John of Bohemia, historical fiction, historiographic literature, Oldřich Daněk, Jan Šmíd, Josef Šusta, Jiří Spěváček